

PL 71
Sajos
99870 Inari

Lausunto

11.11.2016

Sisäasiainministeriö

Lausuntopyyntönnö 1.9.2016/
hanketunnus SM061:00/2015

LAUSUNTO LUONNOKSESTA LAIKSI PELASTUSTOIMEN JÄRJESTÄMISESTÄ

Saamelaisten valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan järjestö SámiSoster ry lausuu otsikossa mainitusta lakiluonnoksesta seuraavaa:

1. Lain valmistelu ja kuuleminen

Sisäasiainministeriön lausuntopyynnöstä ilmenee, että ministeriö ei ole pyytänyt lakiluonnoksesta lausuntoa yhdeltäkään saamelaisorganisaatiolta. SámiSoster yhdistyksen tiedossa ei myöskään ole, että ministeriö olisi lainvalmistelun aiemmassa vaiheessa kuullut asiasta saamelaistahoja. Yhdistys muistuttaa, että saamelaisten asemasta on säädetty Suomen perustuslaissa. Saamelaisia erityisesti koskevan perusoikeussäännöksen (PL 17.3 §) mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännös sisältää myös lakivarauksen säätää tarkemmin lailla saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa. Nykyisin asiasta säädetään saamen kielilaissa (1086/2003). Perusoikeussäännöstä täydentää saamelaisten hallinnollisten olojen järjestämistä sääntelevä perustuslain 121.4 §, jonka mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Tarkemmin itsehallinnosta säädetään laissa saamelaiskäräjistä (974/1994).

Jälkimmäisiin säädöksiin liittyen eduskunnan perustuslakivaliokunta on useaan otteeseen muistuttanut saamelaisten kuulemisen tärkeydestä erityisesti lainvalmistelun yhteydessä. Tästä esimerkkinä käyvät valiokunnan lausunnot 3/1993 vp, 8/1993 vp ja 30/1993 vp, joissa valiokunta on saamelaisten kuulemista eduskunnassa koskevaan sääntelyyn (ks. eduskunnan työjärjestyksen 37.2 §) viitaten korostanut kuulemisen tärkeyttä jo lakien valmisteluvaiheessa, siis ennen eduskuntakäsittelyä.

2. Saamelaisten kielellisten oikeuksien huomioiminen lakiluonnoksessa

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ei löydy viittauksia saamelaisten kielellisten oikeuksien huomioimiseen. Lakiluonnoksen suhdetta perustuslakiin ja

säättämisyhteistyöjärjestykseen käsittelevässä luvussa (s. 25) todetaan, että ehdotetulla lailla ei vaikuta olevan ”aitoja perusoikeuskytkentöjä.” Siinä yhteydessä mainitaan, että lähinnä kyseeseen tulisi sen arvioiminen, miten lakiehdotus suhteutuu kielellisten oikeuksien toteutumiseen (vrt. PL 17 §). Kun kielellisistä oikeuksista ja niiden toteuttamisesta on olemassa oma lainsäädäntönsä, joka on huomioon otettava myös ehdotettua laki sovellettaessa päädytään luonnoksessa ratkaisuun, että ehdotetun lain osalta ei ole olemassa erityistä perustetta niistä erikseen säätämiseen. Luonnoksessa viitataan tältä osin ilmeisesti myös saamen kielilakiin, vaikkei sitä ole erikseen siinä kohtaa mainittu.

SámiSoster yhdistyksellä on asiasta toisenlainen näkemys. Yhdistys katsoo, että ehdotetulla lailla on aito kytkentä aiemmin mainittuun saamelaisista koskevaan perusoikeussääntöön. Voimassa oleva saamen kielilaki ei yksin riitä takaamaan saamelaisten perustuslaillisten kielellisten oikeuksien tosiasiallista toteutumista pelastustoimen käytännön tilanteissa. Tähän on syynä saamen kielilain luonne. Saamen kielilaki on säädetty yleisen kielilain tavoin silmällä pitäen oikeutta käyttää saamen kieltä viranomaisissa erityisesti hallintoasioiden käsittelyn yhteydessä. Lakia valmisteltaessa on ensisijaisesti ajateltu kertaluonteista ja lyhytkestoista asiointia jossakin hallintoviranomaisessa.

Pelastustoimen samoin kuin sosiaali- ja terveydenhuollon alalla kielellisten oikeuksien turvaamisessa ei ole kuitenkaan kyse niinkään ”asioimisesta viranomaisissa”, vaan mahdollisuudesta saada apua, hoitoa ja huolenpitoa omalla kielellään ja omaan kulttuuriinsa mukautetusti sekä käyttää näissä vaikeissa elämäntilanteissa omaa kieltään. Tähän kysymykseen liittyy myös kulttuurisen ymmärryksen tarve kun käsiteltävät asiat ovat usein hyvin henkilökohtaisia ja toisinaan vaikeasti sanoiksi puettavia. Avun ja tuen saanti perustuu pääosin kielelliseen vuorovaikutukseen, jolloin saamelaisen asiakkaan tai potilaan pitää yhtäältä tulla ymmärretyksi oikein saadakseen tarvitsemaansa apua ja toisaalta hänen on ymmärrettävä palvelun antajan kieltä ymmärtääkseen sen, mitä hänelle kerrotaan. Näissä tilanteissa tulkin käyttäminen - mihin saamen kielilain mukaiset oikeudet viime kädessä nojaavat - saattaa tuntua asiakkaan mielestä hyvin kiusalliselta. Tulkkauksen järjestäminen pelastustoimen tilanteissa on muutoinkin mahdoton tehtävä ja sitä paitsi luonnoton tapa toteuttaa potilaan kielelliset oikeudet.

Puheena olevassa asiassa on viime kädessä kyse saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutumisen turvaamisesta muihin väestöryhmiin nähden yhdenvertaisesti pelastustoimessa. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden tulisi toteutua myös käytännön tasolla. Sitä edellyttää myös perustuslain säännös (22 §) perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisesta (ks. HE 309/1993 vp, s. 75). Pelastustoimen järjestämislakiluonnoksen yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevassa luvussa (s. 10 – 11) todetaan, että ehdotuksella ei arvioida olevan ainakaan heikentäviä vaikutuksia yhdenvertaisuuteen tai tasa-arvoon. Yhdistys ei ole tästä asiasta yhtä vakuuttunut, vaan katsoo, että tätä näkökulmaa olisi lain valmistelussa huolellisemmin tarkasteltava. Sitä paitsi uutta lainsäädäntöä valmisteltaessa pitäisi

lähtökohdaksi aina ottaa tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edelleen kehittämisen eikä tyytyä olemassa olevan tilanteen ylläpitämiseen, vaikka se olisikin tyydyttävällä tasolla.

3. Raja-alueyhteistyön turvaaminen

Pelastustoimeen liittyvä valtakuntien rajat ylittävä yhteistyö on toiminut varsin hyvin Utsjoen ja Enontekiön kuntien alueella. Siinä yhteydessä on ollut luontevaa ottaa paikallisiin olosuhteisiin soveltuvasti huomioon saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset tarpeet. Yhdistyksen mielestä lakiuudistuksella ei saisi ainakaan heikentää tämän yhteistyön edellytyksiä, vaan päinvastoin pyrkiä edelleen kehittämään niitä oikeudellisin, hallinnollisin ja rakenteellisin keinoin.

4. Yhdistyksen esitys

SámiSoster ry esittää edellä selostettuun viitaten, että sisäasiainministeriö

selvittää erikseen saamelaisten asemaan ja heidän perustuslaillisten oikeuksien toteuttamiseen liittyvät erityiskysymykset kyseisessä lakiuudistuksessa yhteistyössä keskeisten saamelaistahojen kanssa. SámiSoster ry, jolla on muun ohessa saamelaisalueen pelastustoimeen liittyvää ruohonjuuritason asiantuntemusta on valmis osallistumaan tähän selvitystyöhön ja antamaan sen hyväksi kaiken asiantuntemuksensa.

Kun pelastustoimen järjestämislaki liittyy vireillä olevaan sote- ja maakuntauudistukseen, yhdistys liittää tähän lausuntoonsa aiemmin kuluvana vuonna sosiaali- ja terveysministeriölle antamansa lausunnot mainitusta uudistuksesta. Niissä on perusteellisemmin käsitelty saamelaisten oikeusasemaan liittyviä kysymyksiä.

Vt. puheenjohtaja

Pekka Aikio

Vt. toiminnanjohtaja

Ristenrauna Magga

Liitteet: 2 kappaletta

Lausunto on hyväksytty ja allekirjoitettu sähköisesti 11.11.2016.

PL 71
Sajos
99870 Inari

Lausunto

1.2.2016

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntönnö 19.11.2015 STM068:00/2015

LAUSUNTO SOTE- JA ALUEHALLINTOUUDISTUKSESTA

1. SámiSoster yhdistyksestä lyhyesti

SámiSoster ry on vuonna 1997 perustettu valtakunnallinen, saamelaisista lähtökohdista toimiva sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan yhdistys, jonka sääntöjen mukaisena tarkoituksena on valvoa, ylläpitää ja edistää saamelaisten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana sosiaali- ja terveysalalla sekä hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys seuraa saamelaisten yhteiskunnalliseen asemaan vaikuttavan lainsäädännön, hallinnon ja rahoituksen toteutumista valtiosisäisen oikeuden ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti, tekee edellä mainituissa asioissa aloitteita ja antaa lausuntoja sekä järjestää omakustannushintaan saamenkielisiä sosiaali- ja terveysalan palveluja. Lisäksi yhdistys harjoittaa saamelaisväestön sosiaali- ja terveysalaan kuuluvaa kehittämistä, kokeilu-, koulutus-, kuntoutus-, tiedotus-, julkaisu- ja tutkimustoimintaa. Yhdistys on Suomen ainoa saamelainen sosiaali- ja terveysalan yhdistys.

2. Sote- ja aluehallintouudistuksen päätarkoituksesta ja merkityksestä

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön yhteisen lausuntopyynnön mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta, itsehallintoalueiden perustamista ja aluehallintouudistusta valmistellaan näiden ministeriöiden yhteisessä hankkeessa. Tarkoituksena on uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus sekä aluehallinnon tehtävät. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausjärjestelmää aiotaan uudistaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon aineellista lainsäädäntöä kuten sosiaalihuoltolakia tai terveydenhuoltolakia ei ole tarkoitus tämän uudistuksen yhteydessä muuttaa.

Uudistuksen mittaluokka on valtava erityisesti hallintoa silmällä pitäen. Sitä kuvastaa osaltaan se, että nyt aiotaan itsenäisen Suomen historiassa tiettävästi ensimmäisen kerran - Kainuun hallintokokeilua lukuun ottamatta (L 343/2003) - hyväksikäyttää perustuslain jo vuodesta 1919 lukien suomaa mahdollisuutta muodostaa kuntia suurempia itsehallintoalueita. Itsehallintoalueet on tarkoitus perustaa nykyisen maakuntajaon pohjalta, joten kyse on tosiasiaassa maakuntien itsehallinnon muodostamisesta. Maakunnallisten itsehallintoalueiden perustaminen merkitsee samalla sitä, että maahan perustetaan kokonaan uusi edustuksellisuuteen perustuva

julkisen hallinnon organisaatiomuoto. Nämä 18 itsehallintoaluetta tulevat olemaan alueellaan varsin voimakkaita toimijoita ja vallankäyttäjiä, sillä ne on tarkoitus perustaa monitoimialaisiksi. Sote-tehtävien lisäksi niille aiotaan siirtää jo alkuvaiheessa muun muassa pelastustoimen ja nykyisten maakuntien liittojen tehtävät sekä ELY-keskusten alueelliseen kehitykseen ja elinkeinorahoitukseen liittyviä tehtäviä. Myöhemmin niille todennäköisesti keskitetään muitakin tehtäviä kuten aluehallintouudistusta koskevista valmisteluasiakirjoista ilmenee.

Osana uudistusta aiotaan uudistaa myös aluehallintoa. Uudistuksen tavoitteena on sovittaa yhteen valtion aluehallinto ja maakuntahallinto sekä yksinkertaistaa julkisen aluehallinnon järjestämistä. Uudistuksella pyritään luomaan tarkoituksenmukainen työnjako kuntien, itsehallintoalueiden, valtion aluehallinnon ja keskushallinnon välillä. Hallitusohjelman mukaan ensisijaisena ratkaisuna on toimintojen keskittäminen tehtäviltään ja toimivallaltaan selkeille maakunnallisille itsehallintoalueille. Ministeri Lauri Tarasti valmisti valtiovarainministeriön toimeksiannosta kyseistä uudistusta selvittämällä muun muassa sitä, mitä valtion aluehallinnon tehtäviä voitaisiin siirtää itsehallintoalueille. Tarasti luovutti selvityksensä 26.1.2016.

3. Perustuslaissa säädetyistä itsehallintomuodoista

Suomen perustuslain (731/1999) 121 §:ssä säädetään kolmesta itsehallintomuodosta, jotka liittyvät olennaisesti sote- ja aluehallintouudistukseen. Pykälän kolme ensimmäistä momenttia koskevat kunnallista itsehallintoa, joka on luonteeltaan paikallista, kunnan asukkaille kuuluvaa itsehallintoa. Pykälän neljännessä momentissa säädetään puolestaan kuntia suuremmista itsehallintoalueista sekä saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskevasta itsehallinnosta saamelaisten kotiseutualueella. Kaikista näistä itsehallintomuodoista säädetään tarkemmin lailla.

Kuntia laajemmasta itsehallinnosta on kyse alueitsehallinnosta, joka kuuluu alueen kaikille asukkaille. Saamelaisten itsehallinto on perustuslaissa rajattu saamelaisten kotiseutualueeseen. Siinä mielessä se on alueellista itsehallintoa. Siitä huolimatta tämä itsehallinto on perusteiltaan saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvaa etno-poliittista itsehallintoa, johon sisältyvät oikeudet kuuluvat vain saamelaisille etnisin perustein asuinpaikasta riippumatta. Lainvalmisteluasiakirjoissa onkin todettu, että joissakin asioissa kuten saamelaisten kouluopetusta koskevissa asioissa saattaa tulevaisuudessa olla perusteltua soveltaa itsehallinnon periaatetta myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella (HE 248/1994 vp, s. 15 – 16, vrt. SiVL 2/1992 vp). Saamelaisille Suomessa kuten muissakin pohjoismaissa turvattu etno-poliittinen itsehallinto on kansallisen ja paikallisen poliittisen järjestelmän rinnakkaisjärjestelmä. Sen vuoksi näiden järjestelmien välisten toimivaltasuhteiden järjestämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Perustuslain 121 §:n tunnustamat kolme itsehallintomuotoa nauttivat kaikki yhtä vahvaa perustuslain suojaa siinä muodossa kuin ne on perustuslakiin otettu. Saamelaisten itsehallinto ei tee tässä suhteessa poikkeusta eikä se siten ole mitenkään alisteinen kyseisessä perustuslain säännöksessä mainittuun kahteen muuhun itsehallintomuotoon nähden. Saamelaisten itsehallinnon perustaa koskevan lainsäädännön perusteluissa on nimenomaisesti todettu, että saamelaiskäräjille

itsehallinnon toteuttajana on tarkoitettu antaa saamen kieltä ja kulttuuria koskevissa asioissa kunnalliseen itsehallintoon rinnastettava asema (HE 190/1995 vp, s. 1).

Nyt puheena olevat maakunnalliset itsehallintoalueet on tarkoitus perustaa perustuslain 121 §:n 4 momentin nojalla. Sote- ja aluehallintouudistusta koskevissa valmisteluasiakirjoissa on laajasti käsitelty itsehallintoalueiden perustamiseen liittyviä eri puolia samoin kuin alueitsehallinnon ja kuntien itsehallinnon sekä alueitsehallinnon ja valtion hallinnon välisiä työnjako- ja toimivaltasuhteita. Saamelaisten perustuslaillisesta itsehallinnosta ei ole mainittu sanallakaan, vaikka sen ja alueitsehallinnon välisiä työnjako- ja toimivaltasuhteita olisi pitänyt selvittää ainakin Lapin maakunnan osalta. Valmistelussa näyttää jääneen huomaamatta se olennainen seikka, että uudistuksen tultua voimaan saamelaisten kotiseutualueella on voimassa kaikki perustuslain 121 §:n tuntemat itsehallintomuodot. Vastaavaa tilannetta ei synny muualla Suomessa. Tähän uuteen tilanteeseen liittyvät kysymykset olisi selvitettävä viimeistään nyt ennen uudistusta koskevan lainsäädännön antamista. Tarastin selvityksessä on kahdessa kohdassa viitattu saamenkielisiin palveluihin, mutta ei siinäkään ole arvioitu saamelaisten itsehallinnon asemaa sekä kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia uudistuksen yhteydessä.

4. Saamelaisten perusoikeudet ja itsehallinto

Saamelaisten kielellisistä ja kulttuurisista perusoikeuksista ja niitä toteuttavasta itsehallinnosta otettiin säännökset perustuslakiin 1990-luvun puolivälissä. Elokuussa 1995 voimaantulleen perusoikeusuudistuksen yhteydessä perustuslakiin lisättiin saamelaisia erityisesti koskeva perusoikeussäännös, jonka mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (969/1995, 14.3 §). Vuoden 1996 alussa perustuslakiin lisätyllä säännöksellä saamelaisille turvattiin saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään (973/1995, 51 a §). Samassa yhteydessä säädettiin laki saamelaiskäräjistä, jonka tehtävänä on hoitaa saamelaisten itsehallintoon ja heidän asemaansa alkuperäiskansana kuuluvia asioita (974/1995). Mainitut perustuslain säännökset sisältyvät myös uuteen vuoden 1999 perustuslakiin (17.3 § ja 121.4 §). Säännösten perustana on eduskunnan lausuma vuodelta 1993, jossa eduskunta edellytti saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien riittävän tason turvaamista kulttuuriautonomian perustalta (Eduskunnan kirjelmä 1.10.1993).

Saamelaisten perusoikeussäännöksen tarkoituksena on turvata saamelaisten omaperäisen kulttuurin säilyminen. Siinä yhteydessä käsite kulttuuri on ymmärretty laajasti niin, että se antaa suojan saamelaisten koko kulttuurimuodolle. Säännös tarjoaa valtiosääntöisen perustan saamelaisten elinolosuhteiden kehittämiseksi heidän omaa kulttuuriperinnettä kunnioittaen (HE 309/1993 vp, s. 25 ja 65).

Vuoden 1996 alusta voimaantulleen *saamelaisten itsehallinnon* perustaa koskevan lainsäädännön – perustuslain säännöksen ja sen nojalla annetun saamelaiskäräjälain – tarkoituksena on turvata saamelaisten oikeus muihin väestöryhmiin nähden yhdenvertaiseen kohteluun hallinnossa etnisen kulttuuri-itsehallinnon perustalta. Tavoitteena on luoda saamelaisille perustuslain turvaama hallinnollis-poliittinen asema, jonka avulla he voisivat aiempaa laajemmin vaikuttaa päätettäessä saamen kieltä, kulttuuria ja yhteiskunnallisia oloja sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana

koskevista asioista. Lainsäädännön perustelujen mukaan toteutuessaan tämä tavoite edistäisi saamelaisten mahdollisuuksia huoltaa, ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan sekä sosiaalisia ja taloudellisia olojaan (HE 248/1994 vp, s. 1 ja 14).

Saamelaisten itsehallintoa koskeva perustuslain säännös luo puitteet saamelaishallinnon tehtävien ja toimivallan järjestämiseksi lainsäädännössä suhteessa kuntien ja valtion hallintoon (HE 248/1994 vp, s. 1). Säännöksellä pyritään siihen, että tulevassa lainsäädännössä määrättäisiin itsehallintoon piiriin kuuluvissa asioissa toimielimet, toimivaltarajat ja tehtävät saamelaishallinnolle, kunnalliselle itsehallinnolle ja valtion hallinnolle. Säännös mahdollistaa sen, että saamelaisten itsehallintoon kuuluvia tehtäviä voidaan ottaa kuntien tai valtion hallintoa koskevaan lainsäädäntöön tai että näitä tehtäviä siirretään kuntien tai valtion hallinnosta erityiselle saamelaishallinnolle (HE 248/1994 vp, s. 1, 16 ja 20). Tältä osin on näin ollen huomattava, että saamelaisten itsehallintoon kuuluvia asioita voivat hoitaa muutkin tahot kuin saamelaiskäräjät (ks. HE 248/1994 vp, s. 21).

Saamelaisten kulttuuri-itsehallinto on tarkoitettu dynaamiseksi niin, että saamelaiset voivat itse kehittää sitä. Sen vuoksi perustuslain säännöksellä ja saamelaiskäräjälailla ei ollut alun pitäenkään tarkoitus säätää tyhjentävästi itsehallinnon sisällöstä ja laajuudesta ja kahlita sillä tavoin itsehallinto staattiseksi tietynkaltaiseksi järjestelmäksi. Säännöksen tarkoituksena on luoda edellytykset parantaa saamelaisen kansanryhmän asemaa kunnallisessa itsehallinnossa, valtion hallinnossa ja erityisessä saamelaishallinnossa sitä mukaa, kun saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa ja sen mukaisia hallintopalveluja kehitetään lainsäädännössä (HE 248/1994 vp, s. 20 - 21). Siten lainsäätäjän tarkoituksena on, että itsehallinnon sisällöstä ja laajuudesta säädetään tarkemmin saamelaiskäräjälain lisäksi myöhemmin annettavilla muilla laeilla sitä mukaa kun itsehallintoa kehitetään. Tämä tarkoitus ilmenee myös saamelaiskäräjälain 1 §:stä. Saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa turvataan ja kehitetään siten sääntelykokonaisuudella, joka muodostuu perustuslain lisäksi tavallisista eduskuntalaeista.

Perustuslain säännökset saamelaisten perusoikeuksista ja itsehallinnosta liittyvät kiinteästi yhteen. Perusoikeussäännöksen sanamuoto sisältää jo ajatuksen siitä, että saamelaiset saavat aikaisempaa enemmän määrätä säännöksessä mainituista asioista ja ohjata niiden tulevaa kehitystä (HE 248/1994 vp, s. 17). Itsehallintosäännöksessä käytetty kulttuuri käsite on sisällöllisesti sidottu saamelaisten perusoikeussäännökseen, jossa siis kulttuuri ymmärretään laajasti kuten edellä selostettiin. Lisäksi itsehallintosäännös täydentää perusoikeussäännöstä ja tukee sen mukaisten oikeuksien toteutumista myös käytännössä. Eduskunnan sivistysvaliokunta totesi aikanaan itsehallintolakiesityksestä antamassaan lausunnossa, että kyseisellä lakikokonaisuudella luodaan hallinnolliset puitteet saamelaisten perusoikeuksien toteuttamiselle (SiVL 9/1994 vp, s. 1). Näin ollen perusoikeussäännös ohjaa itsehallintolainsäädännön tulkintaa.

Molemmat perustuslain säännökset ovat myös läheisessä yhteydessä perustuslain 6 §:ssä säädettyyn vaatimukseen kansalaisten yhdenvertaisesta kohtelusta. Yhdenvertaisuussäännöksen tarkoituksena on edistää tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumista. Sen saavuttamiseksi julkisen vallan on tarvittaessa ryhdyttävä positiivisiin erityistoimenpiteisiin. Saamelaisten osalta tähän on edelleen tarvetta, jotta

he voivat valtaväestöön nähden yhdenvertaisesti ylläpitää ja kehittää kieltään, kulttuuriaan ja yhteiskuntaelämänsä sekä päättää niiden tulevasta kehityksestä.

5. Saamelaisten itsehallinnon alasta

Mainitussa perustuslain 121.4 §:ssä saamelaisten itsehallinto on rajattu saamen kieleen ja kulttuuriin saamelaisalueella sen mukaan kuin lailla säädetään. Itsehallinnon toteuttamista varten asetetun saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa sitä koskevan lain 5 §:n mukaan saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Tehtäväalue vastaa siten saamelaisten perusoikeussäännöksessä säänneltyä alaa (HE 248/1994 vp, s. 24). Saamelaiskäräjien tehtäviä ja toimivaltaa sääntelevän saamelaiskäräjälain 2. lukuun sisältyvässä 9 §:ssä on konkreettinen listaus niistä asioista, jotka ainakin kuuluvat saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon piiriin. Pykälän 5 kohdassa on mainittu muun muassa sosiaali- ja terveystalvet ja niiden kehittäminen.

Perusoikeussäännös tunnustaa saamelaiset alkuperäiskansaksi, johon asemaan liittyvät oikeudet ilmenevät kansainvälisistä ihmisoikeusasiakirjoista. Sen vuoksi itsehallinnon sisältö ja laajuus ei määräydy yksinomaan kansallisen lainsäädännön mukaan, vaan siihen vaikuttavat myös mainittujen ihmisoikeusasiakirjojen määräykset. Perustuslain säännökset saamelaisten perusoikeuksista ja itsehallinnosta sekä kansainväliset ihmisoikeusasiakirjat yhdessä määrittävät itsehallinnon sisällön ja ne oikeudelliset puitteet, joiden sisällä saamelaisten oikeusasemaa itsehallinnon perustalta tulisi kehittää alemmassa lainsäädännössä. Ihmisoikeusasiakirjat ja niiden tulkinta kehittyvät ajassa, niin myös käsitys itsehallinnon sisällöstä.

Alkuperäiskansojen oikeusaseman sääntelyssä on keskeistä koko kulttuurimuodon suojaaminen. Pyrkimys käy selville erityisesti ILO:n alkuperäiskansoja koskevasta yleissopimuksesta nro 169 ja YK:n julistuksesta alkuperäiskansojen oikeuksista. Nämä asiakirjat kattavat lähes kaikki inhimillisen elämän alueet. Vaikka ILO-sopimus ei muodollisesti tunnusta alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta, on katsottu, että sopimuksen velvoitteita kokonaisuutena tulkiten syntyy sen ratifioiville valtioille velvoite taata jonkinasteinen autonomia alueellaan asuvalle alkuperäiskansalle. Sopimus sisältääkin runsaasti itsemääräämisoikeuteen läheisesti liittyviä määräyksiä (erit. 6 ja 7 artiklat). Suomi ei ole vielä ratifioinut ILO-sopimusta, mutta eduskunnan sosiaalivaliokunnan vuonna 1990 antaman lausunnon mukaan Suomessa on kuitenkin jo ennen sopimuksen ratifiointia pyrittävä toimimaan lainsäädännössä ja hallinnossa sopimuksen säännösten ja hengen mukaisesti (SoVL 11/1990 vp).

YK:n yleiskokous hyväksyi pitkän valmistelun jälkeen vuonna 2007 alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen¹ (jäljempänä alkuperäiskansajulistus). Julistuksen 3 ja 4 artiklat turvaavat alkuperäiskansoille laajan itsemääräämisoikeuden ja sitä toteuttavan itsehallinnon. Itsemääräämisoikeutta koskeva 3 artikla on julistuksen keskeisin määräys, joka ohjaa julistuksen muiden määräysten tulkintaa.

¹ A/RES/61/295.

Alkuperäiskansajulistus ei ole kansainvälinen sopimus, minkä vuoksi se ei ole suoraan kansainvälisoikeudellisesti sitova asiakirja. Julistuksella ei myöskään luoda uusia oikeuksia vaan se kokoaa yhteen jo muissa kansainvälisissä asiakirjoissa olevia oikeuksia ja periaatteita. Se heijastaa kuitenkin alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen oikeuden kehitystä sekä valtioiden sitoutumista edistää, kunnioittaa ja toteuttaa alkuperäiskansojen oikeuksia.

Suomi osallistui muiden pohjoismaiden tavoin aktiivisesti julistuksen valmisteluun, tuki sen keskeisten periaatteiden hyväksymistä ja äänesti sen hyväksymisen puolesta, mikä antaa aiheen odottaa Suomen tekevän myös kaikkensa julistuksen mukaisten oikeuksien kuten itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi omassa lainsäädännössään saamelaisten hyväksi. Suomi osallistui YK:n yleiskokouksen täysistunnossa 22. – 23.9.2014 järjestettyyn ensimmäiseen, korkean tason ”alkuperäiskansojen maailmankonferenssiin” ja tuki aktiivisesti sen loppupäätelmiä, joiden mukaan valtiot vahvistavat sitoutumistaan YK:n alkuperäiskansajulistukseen ja alkuperäiskansaoikeuksien edistämiseen².

6. Valtion vastuu saamelaisten perusoikeuksien ja itsehallinnon toteutumisessa

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä säännös on sillä tavoin ”epäitsenäinen”, että se tulee sovellettavaksi vain yhdessä jonkin perusoikeussäännöksen tai ihmisoikeusmääräyksen kanssa. Turvaamisvelvollisuus sisältää sekä säännöksessä mainittujen oikeuksien suojaamisvelvollisuuden että niiden toteuttamisvelvollisuuden. Jälkimmäiseen velvollisuuteen liittyen valtion on aktiivisesti toimittava saamelaisten perusoikeuksien toteutumiseksi niin lainsäädännössä kuin hallinnossakin kuten myös eduskunnan käyttäessä budjettivaltaa (vrt. PeVM 25/1993 vp, s. 3 ja 6).

Valtion velvollisuutena on turvata saamelaisten perusoikeuksien toteutuminen esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja huolehtia myös niiden riittävästä rahoituksesta. Turvaamisvelvollisuuden keskeisenä sisältönä on se, että perusoikeuksien käyttämiselle ja toteutumiselle luodaan tosiasialliset edellytykset. Valtion on siten pidettävä huoli muun muassa siitä, että saamelaisilla on tosiasialliset mahdollisuudet saada omakielisiä ja oman kulttuurinsa mukaisia sosiaali- ja terveystalveluja (jäljempänä saamelaiserityiset sote-palvelut) ja myös kehittää niitä omaehtoisesti.

Valtiolla on vastuu myös saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon toteutumisessa. Tämä velvollisuus ilmenee itsehallintoa koskevasta lakiesityksestä, jonka mukaan perustuslain säännös saamelaisten itsehallinnosta luo valtiolle velvollisuuden toimia lainsäädännössä itsehallinnon toteuttamiseksi (HE 248/1994 vp, s. 21). Velvollisuus edistää itsehallinnon toteutumista kuuluu erityisesti oikeusministeriölle, jonka toimialaan saamelaisten itsehallinto sisältyy valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 14 §:n 6. kohdan mukaan. Oikeusministeriön tulisi myös nyt puheena olevaan sote- ja aluehallintouudistukseen liittyvien lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä osaltaan valvoa ja edistää saamelaisten itsehallinnon toteutumista yhteistyössä saamelaisia edustavien tahojen kanssa.

² A/RES/69/2.

7. Esitykset

SámiSoster ry toteaa viitaten edellä selostettuun saamelaisten oikeudelliseen asemaan, että julkisella vallalla, erityisesti valtiolla on velvollisuus turvata saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutuminen ja että tämän tulisi tapahtua saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon perustalta. Yhdistys katsoo, että nyt vireillä olevassa laajassa ja moniulotteisessa uudistuksessa on ensisijaisesti kyse hallinnon uudistamisesta, missä yhteydessä on luontevaa lisätä saamelaisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia kehittämällä heille perustuslaissa turvattua itsehallintoa lainsäätäjän tahdon mukaisesti. Samassa yhteydessä olisi turvattava myös riittävä, kohdennettu valtion rahoitus tämän itsehallinnon ohjauksessa järjestettäviin ja tuotettaviin saamelaiserityisiin sote-palveluihin.

SámiSoster ry esittää, että uudistuksen yhteydessä

- 1) selvitetään pikaisesti, miten uudistukseen liittyvien maakunnallisten itsehallintoalueiden muodostaminen ja aluehallinnon uudistaminen suhteutuu saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon tarkoitukseen, tavoitteisiin ja kehittämistarpeisiin eritoten sosiaali- ja terveydenhuollon osalta,
- 2) turvataan laaditun selvityksen pohjalta yhdenvertaisesti saamelaiserityisten sote-palvelujen järjestäminen ja tuottaminen saamelaisten omaehtoisen ohjauksen puitteissa. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi niin, että Lapin maakunnallisen itsehallintoalueen yhteyteen asetettaisiin erityinen saamelaistoimielin, jonka toimivaltaan kuuluisi itsenäisesti päättää saamelaiserityisten sote-palvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä Lapin maakunnassa. Tällä toimielimellä voisi olla myös valtakunnallinen vastuu saamelaiserityisten sote-palvelujen kehittämisestä, yhteensovittamisesta ja yhdenvertaisesta laadusta sekä palveluihin liittyvästä tiedontuotannosta. Saamelaisten itsehallintoperiaatteen toteutumisen turvaamiseksi saamelaistahojen kuten SámiSoster yhdistyksen nimeämällä edustajilla tulisi olla enemmistö kyseisessä toimielimessä. Saamelaisedustuksen lisäksi Lapin maakunnallinen itsehallintoalue nimeäisi edustajansa toimielimeen, jotta saamelaiserityisten palvelujen ja alueen muulle väestölle tarkoitettujen palvelujen yhteensovittaminen voitaisiin varmistaa. Toimielimen tukena tulisi olla riittävästi valmistelevaa henkilöstöä.
- 3) valmistellaan 2. kohdassa tarkoitetun toimielimen asettamisen edellyttämät säännökset otettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin ja tarvittaessa muihinkin uudistuksen yhteydessä säädettäviin lakeihin. Lakiin pitäisi ottaa säännökset ainakin toimielimen tehtävistä, toimivallasta, asettamistavasta ja asemasta itsehallintoalueen organisaatiossa.
- 4) turvataan saamelaiserityisten sote-palvelujen rahoitus vähintään nykyiselle tasolle³ ja osoitetaan rahoitus edellä 2. kohdassa tarkoitetun toimielimen päätettäväksi. Tästä pitäisi ottaa riittävät säännökset sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin että uudistettavaan valtionosuuslainsäädäntöön.

³ Ks. L. kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja valtion talousarvion momentti 33.60.36

- 5) turvataan saamelaisten asema Lapin maakunnan itsehallintoa toteuttavassa maakuntavaltuustossa ja maakuntahallituksessa varaamalla heille riittävästi edustajanpaikkoja molemmissa elimissä. Saamelaisten edustajat maakuntavaltuustoon voitaisiin valita saamelaisten suoralla kansanvaalilla saamelaiskäräjien vaalien yhteydessä tai edustajien nimeäminen voitaisiin antaa saamelaiskäräjien tehtäväksi noudattaen esimerkiksi samantapaista menettelyä kuin saamelaisten edustajan valitsemisessa evankelis-luterilaisen kirkon ylimpään elimeen kirkolliskokoukseen (ks. kirkkolaki 1054/1993, 20. luvun 1 § ja 17. b luvun 2 §). Saamelaisedustajien valintamenettelystä maakuntavaltuustoon ja maakuntahallitukseen pitäisi ottaa säännökset maakuntalakiin ja tarvittaessa saamelaiskäräjälakiin sekä muihin uudistuksen yhteydessä annettaviin säädöksiin.

Lisäksi yhdistys pitää tärkeänä turvata raja-alueyhteistyön edellytykset saamelaiserityisten palvelujen järjestämisessä sekä lainsäädännöllisin että hallinnollis-rakenteellisin keinoin erityisesti Suomen ja Norjan välillä.

Yhdistys toteaa myös, että se on omissa suunnitelmissaan valmistautunut sote-uudistukseen sisältyvän valinnanvapauslainsäädännön sote-asiakkaille tarjoamaan mahdollisuuteen hankkia tarvitsemansa palvelut myös kolmannelta sektorilta. Yhdistys korostaakin tärkeyttä luoda sosiaali- ja terveystalouden yhdistyksille kuten SámiSoster ry:lle tosiasialliset edellytykset tuottaa perustason sote-palveluja. SámiSoster yhdistyksellä on ruohonjuuritason asiantuntemusta saamelaiskulttuurista ja saamelaisten arkipäiväisistä palvelutarpeista, mitä ei välttämättä ole käytettävissä julkissektorin palveluntuottajilla.

Puheenjohtaja

Ristenrauna Magga

Toiminnanjohtaja

Juha Guttorm

Lausuntopyyntökysely

Vastausaika 11.10.2016 13:58:26

FIN Lausuntopyyntökysely sote syksy 2016

1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
SámiSoster ry	Juha Guttorm			

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaistasaatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Vastaajien määrä: 1

SámiSoster ry toteaa aluksi, että yhdistys on aiemmin, 1.2.2016 antanut laajan ja perusteellisen lausunnon sosiaali- ja terveysministeriölle kyseisestä uudistushankkeesta. Nyt lausunnolla olevassa lakikokonaisuudessa yhdistyksemme ehdotuksia ei ole miltään osin otettu huomioon.

4. 2. Antaako esitys riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite? Jos ei, miten tavoitteen saavuttamisen edellytyksiä voitaisiin parantaa?

Ei vastauksia.

5. 3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

Esityksessä ei taata saamelaisille riittäviä vaikutusmahdollisuuksia. On tarpeen erikseen turvata saamelaisen alkuperäiskansan vaikutusmahdollisuudet ottamalla siitä tarvittavat säännökset uudistushankkeen keskeisimpiin lakeihin.

6. 4. Muodostaako maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Saamelaisten perustuslaillista itsehallintoa saamelaisten kotiseutualueella ei ole huomioitu lainkaan maakunnallista itsehallintoa valmisteltaessa.

7. 5. Maakuntalain 2 luvussa määritellään maakunnan tehtävät. Onko maakunnalle esitetty tehtäväkokonaisuus uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Miten Lapin maakuntaitsehallinnon tehtävät ja toimivalta suhteutuvat osittain samalla alueella jo yli 20 vuotta toimineeseen saamelaisten itsehallintoon, josta on säädetty perustuslaissa samassa pykälässä kuin maakuntien itsehallinnosta? Asiaa ei ole lainkaan selvitetty hankkeen yhteydessä. Tällainen selvitys pitäisi tehdä pikimmiten yhteistyössä keskeisten saamelaistahojen kanssa. Yhdistys haluaa palauttaa mieliin eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanoton vuodelta 2006 saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon edellytysten mahdollisesta heikentämisestä. Lausunnossaan kunta- ja palvelurakennemuutostusta koskevasta hallituksen esityksestä (HE 155/2006 vp) valiokunta piti tärkeänä, etteivät kuntajaon mahdolliset muutokset heikennä saamelaisille nykyisen lainsäädännön mukaan kuuluvia kielellisiä tai kulttuurisia oikeuksia taikka kulttuuri-itsehallinnon edellytyksiä (PeVL 37/2006 vp, s. 8). Yhdistys tiedostaa toki hyvin sen, että sote- ja maakuntauudistuksessa ei ole kyse kuntajaon muuttamisesta. On kuitenkin pidettävä mielessä, että perustettava, uusi Lapin maakunnallinen itsehallinto ja saamelaisten itsehallinto ovat molemmat perustuslain 121.4 §:n tarkoittamia kuntia suuremmalla hallintoalueella vaikuttavia itsehallintomuotoja, joiden alueellinen ja asiallinenkin toimivalta menevät osittain päällekkäin. Tästä näkökulmasta asiaa tarkastellen sote- ja maakuntauudistukseen saattaa sisältyä elementtejä, jotka ovat perustuslain kannalta pulmallisia. Sen vuoksi asiakokonaisuutta olisi etukäteen perusteellisesti selvitettävä, jottei uudistus taas kompastuisi perustuslaillisiin ongelmiin eduskuntakäsittelyn yhteydessä. Yhdistys on huolissaan siitä, että maakuntaitsehallinto kooltaan ja toimivaltuuksiltaan huomattavasti vahvempaa sekä merkittävästi suurempaa ja laajempaa yhteiskunnallista tukea nauttivana toimijana polkee alleen saamelaisten hennon, vasta orastavan itsehallinnon, jonka tosiasiallista aineellista sisältöä muovaavaa ja turvaavaa alemmaa lainsäädäntöä ei vielä juuri ole ja joka siksi joutuu helposti väistymään toimivaltaa koskevissa ristiriitatilanteissa. Näin ei välttämättä automaattisesti tapahdu, mutta se on varsin mahdollinen uhkakuva. Jotta se ei koskaan toteutuisi, olisi välttämätöntä selvittää näiden itsehallintomuotojen keskinäiset toimivaltasuhteet Lapin maakunnassa ja siinä yhteydessä valmistella ehdotukset saamelaisten itsehallinnon kehittämiseksi sote- ja maakuntauudistusta koskevassa lainsäädännössä sekä varmistaa, ettei perustettava maakuntaitsehallinto muodostu esteeksi saamelaisten itsehallinnon edelleen kehittämiseksi jatkossa.

8. 6. Maakuntalain 5 luvussa säädetään maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei

Ks. tarkemmat perustelut kohdassa 9.

9. 7. Maakuntalain 9 luvussa säädetään maakunnan palvelulaitoksesta. Onko siitä esitetty säädettäväksi tuottamisen organisoinnin näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei

Ks. tarkemmat perustelut kohdassa 9.

10. 8. Maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti maakuntalakiin ja maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko maakuntien rahoitusmalli ja maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei vastauksia.

11. 9. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Vastaajien määrä: 1

Maakuntalakiluonnoksen 27 §:n mukaan Lapin maakuntahallituksen tulisi asettaa saamen kielen vaikuttamistoimielin, jonka jäsenten tulisi edustaa alueen saamenkielisiä asukkaita. Vähintään kolmasosa jäsenistä olisi nimitettävä saamelaiskäräjien esittämistä henkilöistä. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan vaikuttamistoimielimen tehtävänä olisi selvittää, arvioida ja määritellä saamenkielisten asukkaiden palvelujen tarvetta ja seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua. Selvitysten perusteella toimielin tekisi maakuntahallitukselle ehdotuksia palvelujen kehittämiseksi. Perusteluissa on erikseen painotettu, että tällä vaikuttamistoimielimellä ei olisi Lapin maakunnallisia toimielimiä sitovaa päätösvaltaa. Varmemmaksi vakuudeksi on vielä todettu, että maakuntahallinto ei voisi delegoida päätösvaltaa vaikuttamistoimielimelle.

Vuonna 1996 voimaantulleen saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa sääntelevän perustuslain säännöksen keskeisenä tavoitteena oli lisätä saamelaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia kieltään ja kulttuuriaan sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskeissa asioissa. Saamelaisten itsehallinto oli tarkoitettu dynaamiseksi niin, että sen sisältöä eli saamelaisten tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia kehitettäisiin vähitellen alemmassa lainsäädännössä ja että tämä kehittäminen tapahtuisi saamelaisten omassa ohjauksessa. Hyväksyessään mainitun perustuslain säännöksen valtiolta sitoutui samalla toteuttamaan ja kehittämään saamelaisten itsehallintoa lainsäädännössään.

Kyseisessä laajassa hallinnollisessa uudistushankkeessa olisi pitänyt kehittää mainitun perustuslain säännöksen tarkoituksen ja hengen mukaisesti saamelaisten itsehallintoa eli lisätä heidän vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksiaan erityisesti omakielisiä ja oman kulttuurinsa mukaisia sote-palveluja koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Näin ei kuitenkaan ole menetelty, vaan saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia turvaavan perusoikeussäännöksen (17.3 §) samoin kuin saamelaisten itsehallintoa sääntelevän perustuslain säännöksen (121.4 §) vaatimukset on sivuutettu kokonaan. Lakiluonnoksen perusteluissa ei edes mainita sitä oleellista seikkaa, että saamelaisten itsehallinnosta, sen perusteista on varsinaisesti säädetty perustuslain 121.4 §:ssä. Perusteluissa viitataan tältä osin vain saamelaiskärjälakiin, jossa säädetään tarkemmin itsehallinnosta. Saamelaisten itsehallinnon sääntely on järjestetty samaan tapaan kuin kunnallisen itsehallinnon sääntely, joka muodostuu myös perustuslain säännöksestä ja sitä tarkentavasta kuntalaista.

Maakuntalakiluonnoksen mukainen saamen kielen vaikuttamistoimielin on pelkkä lausunnonantoeelin, jonka kannanotoilla ei ole minkäänlaista oikeudellista sitovuutta. Lakiluonnoksen yksityiskohtaisilla perusteluilla nimenomaisesti haluttu varmistaa, että vaikuttamistoimielin on ja pysyy pelkkänä neuvoo-antavana toimielimenä ilman tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia. Tällainen neuvoo-antava lausunnonantoasema oli jo entisellä saamelaisvaltuuskunnalla, jonka tilalle nykyinen saamelaisten itsehallintoelin saamelaiskäräjät vuoden 1996 alusta asetettiin.

Seitsemäs kysymys (maakunnan palvelulaitos) liittyy kaikkeen edellä sanottuun. Kun nykyisin sote-palvelujen sekä järjestämisestä että tuottamisesta vastaavat kunnat, eriytetään jatkossa nämä tehtävät toisistaan eri organisaatioille. Palvelujen järjestämisestä vastaavat maakunnat ja tuottamisesta puolestaan maakuntien palvelulaitokset. Vaikka nämä palvelulaitokset tulisivatkin lakiluonnoksen perustelujen mukaan toimimaan maakuntavaltuustojen ohjauksessa ja olisivat niille vastuussa toiminnastaan, ovat ne silti erillisiä yksiköitä. Perustelujen mukaan ne ovat julkisoikeudellisia laitoksia ja siinä asemassa itsenäisiä oikeushenkilöitä ja viranomaisia. Saamelaisten näkökulmasta tämä merkitsee sitä, että heidän mahdollisuutensa vaikuttaa ja osallistua omien sote-palvelujensa tuottamiseen heikkenevät entuudestaan samalla kun niitä koskeva päätösvalta etäännyttää yhä kauemmas saamelaisten vaikutusvallan ulottumattomiin. Maakuntalakiluonnoksen palvelulaitosta koskevista perusteluista ilmenee, että saamelaisilla ei ole niiden hallinnossa mitään asemaa, ei edes Lapin maakunnan palvelulaitoksessa. Perustelujen valossa näyttäisi myös siltä, ettei saamen kielen vaikuttamistoimielimellä ole mitään yhteyttä palvelulaitokseen kun toimitilin voisi tehdä ehdotuksia palvelujen kehittämiseksi vain maakuntahallitukselle. Saamelaisilla tulisi olla vähintäänkin oma edustus Lapin maakunnan palvelulaitoksen hallituksessa.

Edellä todettuun liittyen on merkille pantavaa, että uudistushankkeessa ei ole tietääksemme selvitetty, miten käy nykyiselle saamelaiskäräjien ja saamelaisalueen kuntien väliseen sopimukseen perustuvalle järjestelylle saamenkielisten ja -kulttuurin mukaisten sote-palvelujen tuottamisesta kun jatkossa kunnat eivät enää järjestä eivätkä tuota näitä palveluja. Nämä palvelut rahoitetaan nykyisin vuosittain valtion talousarvioon otettavalla määrärahalta, joka osoitetaan saamelaiskäräjien kautta saamelaisalueen kunnille (valtion talousarvion momentti 33.60.36). Aiotaanko vastaava järjestely toteuttaa saamelaiskäräjien ja Lapin maakunnan (vai maakunnan palvelulaitoksen) yhteistyönä niiden välisellä sopimuksella ja mikä olisi tämän järjestelyn suhde saamen kielen vaikuttamistoimielimeen? Ja mitä tapahtuu mainitulle määrärahalle, jonka olemassaoloa turvaava ja hallinnointia ohjaava säädos pohja on vähintäänkin epäselvä?

SámiSoster ry toistaa tässä yhteydessä esityksensä, jotka sisältyvät sen antamaan lausuntoon sosiaali- ja terveysministeriölle helmikuussa 2016, seuraavasti:

Julkisella vallalla, erityisesti valtiolla on velvollisuus turvata saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutuminen saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon perustalta. Yhdistys katsoo, että nyt vireillä olevassa laajassa ja moniulotteisessa uudistuksessa on ensisijaisesti kyse hallinnon uudistamisesta, missä yhteydessä on luontevaa lisätä saamelaisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksia kehittämällä heille perustuslaissa turvattua itsehallintoa lainsäätäjän tahdon mukaisesti. Samassa yhteydessä olisi turvattava myös riittävä, kohdennettu valtion rahoitus tämän itsehallinnon ohjauksessa järjestettäviin ja tuotettaviin saamelais erityisiin sote-palveluihin.

SámiSoster ry esittää, että uudistuksen yhteydessä

- 1) selvitetään pikaisesti, miten uudistukseen liittyvien maakunnallisten itsehallintoalueiden muodostaminen ja aluehallinnon uudistaminen suhteutuu saamelaisten perustuslaillisen itsehallinnon tarkoituksiin, tavoitteisiin ja kehittämistarpeisiin eritoten sosiaali- ja terveydenhuollon osalta,
- 2) turvataan laaditun selvityksen pohjalta yhdenvertaisesti saamelais erityisten (=saamen kielten ja saamelaiskulttuurin mukaisten) sote-palvelujen järjestäminen ja tuottaminen saamelaisten omaehtoisesta ohjauksen puitteissa. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi niin, että Lapin maakunnallisen itsehallintoalueen yhteyteen asetettaisiin erityinen saamelaistoimielin, jonka toimivaltaan kuuluisi itsenäisesti päättää saamelais erityisten sote-palvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä Lapin maakunnassa. Tällä toimielimellä voisi olla myös valtakunnallinen vastuu saamelais erityisten sote-palvelujen kehittämisestä, yhteensovittamisesta ja yhdenvertaisesta laadusta sekä palveluihin liittyvästä tiedontuotannosta. Saamelaisten itsehallintoperiaatteen toteutumisen turvaamiseksi saamelaistahojen kuten SámiSoster yhdistyksen nimeämällä edustajilla tulisi olla enemmistö kyseisessä toimielimessä. Saamelaisedustuksen lisäksi Lapin maakunnallinen itsehallintoalue nimeäisi edustajansa toimielimeen, jotta saamelais erityisten palvelujen ja alueen muulle väestölle tarkoitettujen palvelujen yhteensovittaminen voitaisiin varmistaa. Toimielimen tukena tulisi olla riittävästi valmistelevaa henkilöstöä.
- 3) valmistellaan 2. kohdassa tarkoitettua toimielimen asettamisen edellyttämät säännökset otettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis lakiin ja tarvittaessa muihinkin uudistuksen yhteydessä säädettäviin lakeihin. Lakiin pitäisi ottaa säännökset ainakin toimielimen tehtävistä, toimivallasta, asettamistavasta ja asemasta itsehallintoalueen organisaatiossa.
- 4) turvataan saamelais erityisten sote-palvelujen rahoitus vähintään nykyiselle tasolle ja osoitetaan rahoitus edellä 2. kohdassa tarkoitettua toimielimen päätettäväksi. Tästä pitäisi ottaa riittävät säännökset sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämis lakiin että uudistettavaan valtiosuvelainsäädäntöön.
- 5) turvataan saamelaisten asema Lapin maakunnan itsehallintoa toteuttavassa maakuntavaltuustossa ja maakuntahallituksessa varaamalla heille riittävästi edustajanpaikkoja molemmissa elimissä. Saamelaisten

edustajat maakuntavaltuustoon voitaisiin valita saamelaisten suoralla kansanvaalilla saamelaiskäräjien vaalien yhteydessä tai edustajien nimeäminen voitaisiin antaa saamelaiskäräjien tehtäväksi noudattaen esimerkiksi samantapaista menettelyä kuin saamelaisten edustajan valitsemisessa evankelis-luterilaisen kirkon ylimpään elimeen kirkolliskokoukseen (ks. kirkkolaki 1054/1993, 20. luvun 1 § ja 17. b luvun 2 §). Saamelaisedustajien valintamenettelystä maakuntavaltuustoon ja maakuntahallitukseen pitäisi ottaa säännökset maakuntalakiin ja tarvittaessa saamelaiskäräjälakiin sekä muihin uudistuksen yhteydessä annettaviin säädöksiin.

Lisäksi yhdistys pitää tärkeänä turvata raja-alueyhteistyön edellytykset saamelaiserityisten palvelujen järjestämisessä sekä lainsäädännöllisin että hallinnollis-rakenteellisin keinoin erityisesti Suomen ja Norjan välillä.

Lopuksi yhdistys kiinnittää huomiota suunniteltuihin tehtäväsiirtoihin ELY-keskuksesta maakuntahallinnolle siltä osin, että poronhoitajien sijaisapu on nykyisellään hyvin toimiva järjestelmä MELA:n kautta ja se on syytä säilyttää edelleen samalla tavalla.

12. 10. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 4 §:ssä säädettäisiin palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Säännöksen mukaan palvelut on toteutettava väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita, mutta säännöksen mukaisten edellytysten täyttyessä palveluja voidaan koota suurempiin kokonaisuuksiin. Onko säännös palvelujen saatavuuden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Saamenkielisten ja saamelaiskulttuuriseen taustaan mukautettujen palvelujen saatavuus ja saavutettavuus kirjattava ja turvattava erikseen.

13. 11. Maakunnat muodostavat 5 yhteistyöaluetta, joista kussakin on 3–4 maakuntaa. Yhteistyöalueeseen kuuluvat maakunnat laativat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 16 §:n mukaisen yhteistyösopimuksen. Siinä maakunnat sopivat keskinäisestä yhteistyöstä palvelujen järjestämisessä ja toteuttamisessa. Sopimus on oikeudellisesti maakuntia sitova. Onko sopimuksen sitovuus perusteltua?

Ei vastauksia.

14. 12. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 16 §:n mukaan laadittavassa yhteistyösopimuksessa on sovittava toimenpiteet palvelujen integraation varmistamiseksi. 23 §:n mukaisesti palvelun tuottajan velvollisuutena on valmistaa palveluketjujen integraation toteutuminen ja toimittava integraation edellyttämässä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Ovatko säännökset riittäviä asiakaslähtöisen integraation toteutumiseksi?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei pääosin

Sopimukseen on erikseen kirjattava saamelaisten palvelut ja palvelun tuottajan valinnassa jo kiinnitettävä huomiota ko. asiaan.

15. 13. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaan valtion ohjausta vahvistetaan sosiaali- ja terveyspalveluissa (19 §, 4 luku, 6 luku). Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

kyllä pääosin

Saamelaisen alkuperäiskansan oikeuksien toteutuminen on valtion vastuulla.

16. 14. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 22 §:n mukaan maakunnan on omassa toiminnassaan erotettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja palvelujen tuottaminen. Onko järjestämisen ja tuottamisen erottaminen uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukaista?

Ei vastauksia.

17. 15. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 22 §:n mukaan maakunnalla on yhtiöittämisvelvollisuus maakunnan hoitaessa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä kilpailutilanteessa markkinoilla tai jos palvelut ovat valinnanvapautta koskevissa säännöksissä tarkoitetun laajan valinnanvapauden piirissä. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Ei vastauksia.

18. 16. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Vastaajien määrä: 1

Yhdistys vastaa kysymyksiin nrot 10-15 kootusti seuraavasti:

Yhdistyksen mielestä on valitettavaa, ettei myöskään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiluonnoksessa ole otettu huomioon yhdistyksen aiemmin esiintuomia näkökohtia ja esityksiä. Lakiluonnoksen perusteluissa ei ole korjattu edes asiavirheitä, joista yhdistyksemme huomautti jo syksyllä 2014 silloiselle peruspalveluministeri Susanna Huoviselle jättämässään muistiossa. Yleisperusteluissa todetaan yhä virheellisesti, että "saamen kielilain mukainen kulttuuri-itsehallinto ei koske sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä, mikä on kuntien vastuulla." Saamen kielilaissa ei säädetä saamelaisten kulttuuri-itsehallinnosta, vaan saamelaisille turvatusta yksilöllisestä oikeudesta käyttää omaa kieltään saamea viranomaisissa. Saamelaisille yhteisöllisenä oikeutena turvatusta kulttuuri-itsehallinnosta on säädetty perustuslaissa ja tämä itsehallinto koskee nimestään huolimatta myös sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä.

Lakiluonnoksen yleisperusteluissa viitataan perustuslain 17.3 §:ään, joka turvaa saamelaisille alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Pykälässä säädetään myös saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa, mistä säädetään tarkemmin lailla (nykyisin saamen kielilaissa). Tämän jälkeen perusteluissa todetaan, että kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää sosiaali- ja terveyspalveluja saamen kielellä. Asiakkaalla ja potilaalla on kuitenkin perustelujen mukaan oikeus saada tulkausta kaikille kolmelle saamen kielelle saamelaisten kotiseutualueella ja niissä kuntayhtymissä, johon nämä kunnat kuuluvat.

Lakiluonnoksen palvelujen kieltä koskevassa 6 §:ssä on viittaus saamen kielilakiin. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tämän viittaussäännöksen tarkoituksena ei ole laajentaa saamen kielilaissa säädettyä oikeutta käyttää saamen kieltä muissa viranomaisissa tai tilanteissa kuin mitä mainitussa laissa on nimenomaisesti säädetty.

Lakiluonnoksen säännöksistä ja niiden perusteluista seuraa, että saamelaisten oikeus saada omakielisiä sote-palveluja määräytyy yksinomaan saamen kielilain säännösten mukaisesti. Saamen kielilaki on kuitenkin säädetty yleisen kielilain tavoin silmällä pitäen oikeutta käyttää saamen kieltä viranomaisissa erityisesti hallintoasioiden käsittelyn yhteydessä. Lakia valmisteltaessa on ensisijaisesti ajateltu kertaluonteista ja lyhytkestoista asiointia jossakin hallintoviranomaisessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon alalla kielellisten oikeuksien turvaamisessa ei ole kuitenkaan kyse niinkään "asioimisesta viranomaisissa", vaan mahdollisuudesta saada usein jokapäiväistä ja hoitolaitoksissa ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa omalla kielellään ja omaan kulttuuriinsa mukautetusti sekä käyttää hoitotilanteissa omaa kieltään. Tähän kysymykseen liittyy myös kulttuurisen ymmärryksen tarve, mikä korostuu erityisesti sosiaali- ja terveystaluuissa, joissa käsiteltävät asiat ovat hyvin henkilökohtaisia ja toisinaan vaikeasti sanoiksi puettavia. Avun ja tuen saanti perustuu pääosin kielelliseen vuorovaikutukseen, jolloin saamelaisen asiakkaan tai potilaan pitää yltäältä tulla ymmärretyksi oikein saadaakseen tarvitsemaansa apua ja toisaalta hänen on ymmärrettävä palvelun antajan kieltä ymmärtääkseen sen, mitä hänelle kerrotaan. Näissä tilanteissa tulkin käyttäminen - mihin saamen kielilain mukaiset oikeudet viime kädessä nojaavat - saattaa tuntua asiakkaan mielestä hyvin kiusalliselta. Tulkkauksen järjestäminen ympärivuorokautisissa hoitotilanteissa on muutoinkin mahdoton tehtävä ja sitä paitsi luonnoton tapa toteuttaa potilaan kielelliset oikeudet.

Puheena olevassa asiassa on viime kädessä kyse saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutumisen turvaamisesta muihin väestöryhmiin nähden yhdenvertaisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden tulisi toteutua myös käytännön tasolla. Tämä edellyttää lainsäädännön tarkistamista. Lainsäädäntöön pitäisi ottaa riittävän täsmällinen ja velvoittava säännös tai säännökset saamelaisten oikeudesta saada omakielisiä ja omaan kulttuuriseen taustaansa mukautettuja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ainakin saamelaisten kotiseutualueella. Luontevin ja samalla lainsäädäntöteknisesti paras tapa ratkaista kysymys olisi ottaa asiasta säännös nyt lausuntokierroksella olevaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin. Säännös voitaisiin lisätä lain 6 §:ään, sen 2 momentiksi jotenkin seuraavaan muotoon:

"Saamelaisten kotiseutualueella on palvelut järjestettävä myös saamen kielellä ja saamelaiseen kulttuuristaan mukautettuna. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään saamen kielilaissa (1086/2003)."

Jos tämän kaltainen säännös koetaan liian velvoittavaksi tai muista syistä vaikeaksi toteuttaa, voitaisiin säännökseen lisätä järjestettävä –sanan perään sanapari "mahdollisuuksien mukaan". Mikäli tämäkin muotoilu katsotaan mahdottomaksi toteuttaa, voitaisiin harkita vielä lievempää säännöstä vaikkapa edellä mainittuun sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin sisältyvää säännöstä mukaillen seuraavasti:

"Saamelaisten kotiseutualueella on palveluja järjestettäessä otettava huomioon saamelaisten omasta kieli- ja kulttuuristaan johtuvat tarpeet. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään saamen kielilaissa (1086/2003)."

Säännöksen tarkoitusta voitaisiin sen yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkentaa toteamalla, että sillä pyritään turvaamaan saamelaisten oikeus saada omalla kielellään omaan kulttuuristaan mukautettuja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Ehdotettu säännös olisi luonteeltaan yleinen ja tulisi sovellettavaksi kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastilanteissa saamelaisten kotiseutualueella Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnissa.

Itse asiassa järjestämislakiluonnoksen 1 §:n yksityiskohtaiset perustelut tukisivat varsin hyvin ehdotettua säännöstä. Perusteluissa todetaan, että lain tarkoituksena on muun muassa luoda asianmukaiset edellytykset sille, että koko maassa on saatavilla riittävästi yhdenvertaisesti palveluja sekä palveluja tarvitsevien ihmisten tarpeet ja niissä tapahtuvat muutokset huomioon otettava palvelurakenne. Lisäksi perusteluissa viitataan eduskunnan perustuslakivaliokunnan toistuvasti lausumaan kantaan, että sosiaali- ja terveystaluuja on vastattava alueellisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin. Perusoikeuksien toteutumista ei voi lähestyä keskimääräisen ihmisen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveystaluuja koskevasta lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä muodostuu velvollisuus ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti ihmisen yksilölliset tarpeet (järjestämislakiluonnoksen s. 1). Kyse on näin ollen lopulta asiakaslähtöisyyden toteuttamisesta palveluja järjestettäessä.

Järjestämislakiluonnoksen 36 §:ssä ehdotetaan Lapin maakunnan tehtäväksi tukea saamenkielisten palvelujen kehittämistä erityisesti koko Lapin alueella, mutta tarvittavin osin myös muualla Suomessa. Säännös liittyy yleiseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoimintaan maakunnassa. Yhdistyksen mielestä säännöksellä ei ole todellista sisältöä ja on siksi sellaisenaan pelkkä julistus. Sitä paitsi säännöstä rasittaa sama puute kuin maakuntalakiluonnokseen sisältyvää säännöstä saamen kielen vaikuttamistoimielimestä; että saamelaisten asioita ohjaavat ja niistä päättävät muut kuin saamelaiset itse.

Lopuksi yhdistys kiinnittää huomiota lakikokonaisuuden yhteydessä käytettyjen käsitteiden käyttöön. Lakiluonnosten perusteluissa on sotkettu keskenään käsitteet "saamenkielinen" ja "saamelainen". Saamenkielinen voi olla ja saamenkieliseksi voi tulla kuka tahansa, joka opettelee saamen kielen. Saamelainen on etnisyyteen perustuva käsite, jossa saamen kieli on vain yksi osatekijä, tosin tärkeä sellainen. Suomen perustuslaki ei tunne saamenkielisiä asukkaita eikä saamenkielistä västää. Sen sijaan se tuntee saamelaiset alkuperäiskansana. Mainittu saamen kielen vaikuttamistoimielin edustaisi lakiluonnoksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan Lapin maakunnan saamenkielisiä asukkaita. Saamelaisista siinä ei puhuta mitään.

19. 17. Kysymys vain kunnille: Voimaanpanolaissa on tarkoitus säätää siitä, mihin maakuntaan kunnat kuuluvat uudistuksen tullessa voimaan. Katsotaanko kunnassanne, että sen tulee kuulua voimaanpanolain 5 §:ssä esitettyyn maakuntaan?

Ei vastauksia.

20. 18. Kysymys vain kunnille: Mikäli vastasitte edelliseen kysymykseen ei, mihin maakuntaan kunnan tulisi kuulua ja miksi? (Kunnan tulee toimittaa valtuuston päätösasiakirja sosiaali- ja terveysministeriöön)

Ei vastauksia.

21. 19. Väliaikaishallinnosta sekä väliaikaisen valmistelutoimielimen tehtävistä ja toimivallasta säädetään voimaanpanolain 2 luvussa. Onko väliaikaishallinnosta säädetty riittävällä tavalla?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

ei

Lapin valmistelutoimielimessä tulisi turvata riittävä saamelaisten edustus.

22. 20. Voimaanpanolain 14 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

Ei vastauksia.

23. 21. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan lakisääteisten kuntayhtymien koko omaisuus sekä kuntien irtain omaisuus siirtyy maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

Ei vastauksia.

24. 22. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen ei tai ei pääosin, millä tavoin omaisuusjärjestelyt pitäisi toteuttaa?

Ei vastauksia.

25. 23. Voimaanpanolain 41 §:ssa säädettäisiin kunnan tuloveroprosentista vuosina 2019 – 2021. Pidätekö veronmaksajien yhdenvertaisen aseman näkökulmasta perusteltuna, että kuntien veroprosentteja esitetään rajoitettavaksi kolmen vuoden määräajaksi?

Ei vastauksia.

26. 24. Voimaanpanolain 42 §:n mukaan maakunnan on perustettava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain tarkoittamat maakunnan palvelulaitoksen tytäryhtiöt, jotka tuottavat lailla erikseen säädetyn laajan valinnanvapauden piiriin kuuluvia palveluita siten, että yhtiöittäminen on toteutettu 31.12.2020. Onko esitetty siirtymäaika riittävä maakunnan yhtiömuotoisen tuotannon organisoimiseksi?

Ei vastauksia.

27. 25. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

Ei vastauksia.

28. 26. Valtio rahoittaa perustettavien maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

Avoimet vastaukset

kyllä pääosin

Samalla on tärkeää turvata riittävä erillisrahoitus saamenkielisten ja saamelaiseen kulttuuri- ja kielitaustaan mukautettujen palvelujen järjestämistä ja tuottamista varten. Lisäksi saamelaisilla tulisi olla keskeinen asema tämän rahoituksen kohdentamiseen liittyvässä päätöksenteossa.

29. 27. Maakuntien tuloja ovat valtion rahoitus (3 §) sekä asiakas- ja käyttömaksutulot (4 §). Lisäksi maakunnat voivat ottaa lyhytaikaista lainaa (3 §). Valtion rahoituksen kasvua rajoitetaan vuosittaisessa tarkistuksessa julkisen talouden kantokyvyn turvaamiseksi (6 ja 29 §). Onko maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

Ei vastauksia.

30. 28. Ovatko maakuntien valtion rahoituksen määräytymisessä käytettävät palvelujen käyttöä kuvaavat tarvetekijät (luku 3, ml. uusi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

Ei vastauksia.

31. 29. Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksessa siirrytään asteittain menoperusteisesta rahoituksesta tarveperusteiseen rahoitukseen. Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2019–2023 esitetty siirtymäaika (27 – 28 §) riittävä?

Ei vastauksia.

32. 30. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Ei vastauksia.

33. 31. Pidättekö esitettyjä tapoja maakuntajaon muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena? (erityisesti maakuntajakolain 2 ja 10 §)

Ei vastauksia.

34. 32. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntajakolaista.

Ei vastauksia.

35. 33. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt ja muut muutokset hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 24 §, 27§ 27 b§ ja 55§)?

Ei vastauksia.

36. 34. Ovatko valtionosuuskriteerit (ml. uusi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen - kriteeri) sekä niiden painotukset perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 3 §)?

Ei vastauksia.

37. 35. Vapaamuotoiset huomiot hallituksen esityksen valtionosuuskokonaisuudesta.

Vastaajien määrä: 1

Saamelaisten omakielisten palvelujen turvaamiseksi on erikseen varattava riittävä rahoitus saamelaisten perusoikeuksien toteutumiseksi.

38. 36. Pidätekö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä valtion verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävinä?

Ei vastauksia.

39. 37. Vapaamuotoiset huomiot verolaeista.

Ei vastauksia.

40. 38. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

Ei vastauksia.

41. 39. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

Ei vastauksia.

42. 40. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Ei vastauksia.

43. 41. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

SámiSoster ry on aiemmissa kannanotoissaan todennut, että se on omissa suunnitelmissaan valmistautunut sote-uudistukseen sisältyvän valinnanvapauslainsäädännön sote-asiakkaille tarjoamaan mahdollisuuteen hankkia tarvitsemansa palvelut myös kolmannelta sektorilta. Yhdistys korostaakin tärkeyttä luoda sosiaali- ja terveysalan yhdistyksille kuten SámiSoster ry:lle tosiasialliset edellytykset tuottaa perustason sote-palveluja. SámiSoster yhdistyksellä on ruohonjuuritason asiantuntemusta saamelaiskulttuurista ja saamelaisten arkipäiväisistä palvelutarpeista, mitä ei välttämättä ole käytettävissä julkissektorin palveluntuottajilla. Tämä seikka korostuu entuudestaan uudistuksen voimaantultua kun palveluja koskeva päätöksenteko siirtyy etäämmäksi saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle. Uudistus tulee lisäämään yhdistyksen vastuuta siitä, että saamelaisten erityistarpeet tulevat asianmukaisesti huomioonotetuiksi sote-palveluja järjestettäessä ja tuotettaessa.

44. 42. Onko maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä uudistuksen voimaan tultua?

Ei vastauksia.

45. 43. Mihin aiheeseen/aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistusten alueelliseen toteutukseen (voitte valita useamman vaihtoehdon)?

Vastaajien määrä: 1

46. 44. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Ei vastauksia.

47. 45. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Vastaajien määrä: 1

Ks. vastaus nro 16. Maakuntalakiin pitäisi lisäksi saada riittävät säännökset saamelaisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista kuten edellä esitimme. Yhdistys on valmis osallistumaan niiden valmisteluun ja muotoiluun.